Stenogrammid

XIII Riigikogu, IV Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 22.11.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:01 Korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (267 SE) kolmas lugemine
2. 10:03 Vabariigi Presidendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (294 SE) esimene lugemine
3. 11:24 Töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (292 SE) esimene lugemine
4. 11:34 Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 14 täiendamise seaduse eelnõu (293 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu 9. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Eelnõude ega arupärimiste üleandmise soovi ei ole. Teeme kohaloleku kontrolli.
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreerus 82 Riigikogu liiget, puudub 19.
Tähelepanu, kolleegid! On ka üks teade. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub istungisaalis Eesti-Küprose parlamendirühma asutamiskoosolek, kokkukutsuja on Kalle Palling. Olgem aktiivsed!

---

1. 10:01 Korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (267 SE) kolmas lugemine

10:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Läheme tänase päevakorra juurde. Täna on meil neli päevakorrapunkti. Esimene neist on õiguskomisjoni algatatud korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu 267 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 267 lõpphääletusele. Me läheme lõpphääletuse juurde.
Head kolleegid, panen hääletusele õiguskomisjoni algatatud korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu 267. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 87 Riigikogu liiget, 1 oli erapooletu, vastu ei olnud keegi. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

2. 10:03 Vabariigi Presidendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (294 SE) esimene lugemine

10:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tänane teine päevakorrapunkt on Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud Vabariigi Presidendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu 294 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnepulti Riigikogu liikme Jüri Adamsi!

10:04 Jüri Adams

Lugupeetud Riigikogu! Mitte just väga ammu olid Eestis presidendivalimised. Pärast väga keerulisi haake ja käike, pärast väga suurt närvikulu me lõpuks omale uue presidendi ka saime. Nende valimiste ajal tõstatasid väga paljud inimesed, eriti ajakirjanikud, küsimuse, et meie põhiseaduses praegu kehtestatud presidendi valimise kord ei ole pehmelt öeldes hea ning natuke rängemalt öeldes on halb ja sobimatu. Vabaerakonna fraktsioon esitas sel ajal eelnõu, mille abil parandada presidendi valimise korda nende võimalustega, mis meil on, kui ...

10:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Ettekandja, palun vabandust! Saalisolijad, palun tähelepanu ettekandjale!

10:05 Jüri Adams
... me ei ürita hakata põhiseadust muutma. Põhilised presidendi valimise normid on meil olemas kahes tekstis. Kõigepealt põhiseaduse §-s 79, mille poliitiline sisu on üsna üheselt arusaadav – nimelt selgub sealt, et Eestis ei ole presidendi otsevalimise süsteemi. Samal ajal aga on selles paragrahvis terve rida asju, mis formaalselt võivad paista ju täiesti mõeldavad, aga tehniliselt ilmselt ei sobi presidendi valimise juurde. Siin on kaks põhilist häda. Esiteks see, et presidendikandidaadile – ükskõik, kus teda ei valitaks – püütakse üheaegselt saavutada nii äärmiselt suurt häälte saaki kui ka seda, et võimalike valimisvoorude arv ja nende vahel olevate vaheaegade, mis on vajalikud poliitiliste läbirääkimiste pidamiseks, arv oleks minimaalne. Kui vaadata, kuidas on asjad korraldatud teistes Euroopa riikides, kus on sama tüüpi presidendivalimised, siis seal pole mindud mitte seda teed nagu meil, et üheaegselt püstitatakse mõlemad nõuded, vaid vastupidi. On kaks võimalust. Üks on see, et valimisvoorude arv on sisuliselt piiramatu. Nii on näiteks Lätis ja Itaalias. Teine võimalus on sätestada, et mingist hetkest peale ei ole presidendi valimiseks enam vaja kvalifitseeritud häälteenamust, vaid piisab ka lihthäälteenamusest.
Minu arvates – ma olen sellest ka varem rääkinud – seisneb üks meie ajastu tööliine siin Riigikogus selles, et mitmesugustel põhjustel meie riigikorraldusse tekkinud vead tuleks parandada sedavõrd, kuidas nad takistavad riigi ladusat toimimist. Küsimus on siin pigem selles, kuidas me tõlgendame põhiseaduse vastavaid norme ja nendest aru saame. On kaks põhimeetodit. Üks on ajalooline, st me võiksime endalt küsida, mida põhiseaduse tegijad koostamise ajal mõtlesid ja kas neil õnnestus oma mõtted hästi sõnastada. Teine võimalus on küsida, mida mingi säte praegu tähendab. See on kaasaegne tõlgendamine, et otsustada, kuidas me siin ja praegu peaksime edasi minema. Ma arvan, et erinevalt akadeemilistest õigusajaloolastest on meie kui Riigikogu ülesanne otsida vastus teisele küsimusele, kuidas parandada puudused ja vead. Ajalooline tõlgendus on meile ainult abiks.
Ma ei tea, kui paljud on tähele pannud, et põhiseaduse selgituse üks väga oluline osa on põhiseaduse rakendamise seaduse §-s 3. See on iseenesest pikk paragrahv, mis muu hulgas annab üsna põhjaliku seletuse, mida tähendavad põhiseaduses mitmesugused häälteenamuse nõuded. Defineeritakse ära, mis on poolthäälteenamus, mis on kahekolmandikuline häälteenamus, neljaviiendikuline häälteenamus, koosseisu häälteenamus ning koosseisu kahekolmandikuline ja kolmeviiendikuline häälteenamus. See umbes poole- või kolmandikuleheküljeline tekst on tegelikult see, mis annab meile selgituse, kuidas me peame põhiseadusest aru saama kõikides nendes kohtades, kus on tegemist mingi hääletusega. Kohe paistab silma, et presidendi valimise korra paragrahv ei ole selle osaga üldse kuidagi seotud. Miks see 1992. aasta kevadel niimoodi juhtus, sellele minul seletust ei ole, aga see ei ole hea tulemus. Kas meil õnnestub seda nüüd tagantjärele kuidagi parandada, on omaette küsimus.
Kui presidendi valimise seadus 1996. aastal Riigikogus vastu võeti, siis jõuti probleemini, mida varem ei olnud märgatud. Nimelt on põhiseaduse § 79 eelviimases lõikes niisugune lause: "Valimiskogu valib Vabariigi Presidendi hääletamisest osavõtnud valimiskogu liikmete häälteenamusega." Tekkis küsimus, mida see tähendab, sest seda ei ole rakendusseaduse §-s 3, millele ma enne tähelepanu juhtisin, öeldud. Tookord jäi nii põhiseaduskomisjonis kui ka Riigikogu suures saalis peale arusaam, mille järgi arvestatakse ainult neid hääli, mis on antud kandidaadi poolt või vastu, ja neid hääli, mida meie tavaliselt tõlgendame erapooletute häältena, üldse ei arvestata. Siin tekib minu arvates üks niisugune poliitilis-kultuuriline segadus.
Vaadake, meil siin Riigikogus on hääletamisel vabadus valida nelja variandi vahel. Meil on kolm klahvi: poolt, vastu ja erapooletu. Neljas võimalus on, et me ei kasuta ühtegi neist klahvidest, st me ei võta hääletamisest üldse osa. Maailmas on eri aegadel ja eri kultuurides kasutatud ning kasutatakse ka

praegu erinevad võimalusi. On poliitilisi süsteeme, kus teatud tingimustel või üldiselt kasutatakse ainult kaht variant: kas poolt või vastu. On olemas süsteeme, kus kasutatakse kolme varianti – poolt, vastu ja erapooletu –, aga see variant, et üldse osa ei võta, on keelatud. On küllaltki palju poliitilisi süsteeme, kus on neli varianti. Ma ei ole n-ö poliittehnoloogia kujunemise ajaloolane, ma ei oska öelda, kas meil on kunagi, ütleme, alates aastast 1918, olnud tõsist alternatiivi nendele neljale võimalusele, aga üldiselt on meil omaks võetud see nelja variandi süsteem. Minu arvates on praegu häda just presidendi valimise seadusega, mis ütleb, et on ainult kahe võimaluse süsteem, kuigi kogu Eesti ühiskond, sh Riigikogu, kasutab nelja võimaluse süsteemi. Nii et see asi tuleks ühtlustada ja kokku viia. See on ka meie eelnõu sisu.
Meie eelnõus on veel üks oluline asi, mis tuleb ka selles kontekstis ära öelda. 1996. aastal vastuvõetud presidendi valimise seadusesse on minu arvates sisse kirjutatud üks Põhiseaduse Assamblee tahte võltsimine. Võltsimine seisneb selles, et Põhiseaduse Assamblee materjalides ei ole meil ühtegi märkust selle kohta, nagu oleks seal tõsiselt kaalutud varianti, et kui presidendi valimine on jõudnud valijameeste kokku, siis võib see sealt uuesti ka tagasi Riigikokku tulla. Aga see tuleb üsna loogiliselt sellest n-ö kahe hääletamisvariandi aktsepteerimisest. Nii et see on küsimus.
Võib-olla laiem poliitiline küsimus, mida ei saa arutada selle eelnõu raames, seisneb selles, et Euroopa riikidest, kus on kasutusel presidendi kaudse valimise süsteem, on meil ainsana selline süsteem, kus on kaks valimiskohta: Riigikogu ja valijameeste kogu. See on teatud mõttes absurdne ja on kindlasti vastuolus põhiseaduse vaimuga. Päris esimestel Põhiseaduse Assamblee istungitel, mida juhtis muide Rein Taagepera, arutati, et hea riigikord on selline, kus iga asja tegemiseks on ainult üks meetod, mitte kaks, sest see viib halbade tulemusteni. Nii et minu kaugem üleskutse on, et kui meil kunagi peaks olema piisavalt tahtmist ja jõudu, et põhiseaduse § 79 muuta, siis võiks jõuda selleni, et sinna jääks ainult üks valimise koht – kas Riigikogus või valijameeste kogus. Ma arvan, et praktilis-poliitilistel kaalutlustel saaks see olla valijameeste kogu. Peaks olema mingi väga erakordne olukord, kus seda varianti saaks taandada ainult Riigikogu liikmete peale.
Lõpetuseks. Selle eelnõu menetlusse andmine oli muidugi pikema perspektiiviga töö. Teatud moel oli see ka valimislubaduse täitmine ja presidendi valimise kampaania aegsete lubaduste täitmine, et püüaks alustada tööd selles suunas. Põhiseaduskomisjonis – see oli küll sel ajal, kui eelmisele peaministrile oli juba umbusaldust avaldatud, aga tema valitsuskoalitsioon töötas veel täiesti õlitatult – anti hinnang, et meie eelnõu tuleb tagasi lükata, ja see küsimus tuleb täna hääletusele. Jooksva poliitika seisukohalt on asi kõige huvitavam selles suhtes, et eile teatas peaministrikandidaat – enne, kui ta ametisse kinnitati – küsimuste-vastuste voorus muu hulgas ka seda, et tema valitsuse ajal ei kasutata enam niisugust lihtsat meetodit, et kõik eelnõud, mis tulevad opositsiooni poole pealt, lükatakse menetlusest välja. Täna on meil selle eelnõu esimese lugemise lõpetamise või mittelõpetamise otsustamisel võimalus veenduda, kas see nii läheb. Mina isiklikult olen skeptiline, sest üldiselt on selle mõtteviisi taga, et keegi teine peale Justiitsministeeriumi ja selle ametnike ei tea mitte midagi, et ainult nemad teavad kõike ja õigesti, päris tugev inerts ja see ei muutu nii kiiresti. Tänan tähelepanu eest!

10:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on küsimusi. Andres Herkel, palun!

10:19 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja, kõigepealt palju õnne sünnipäevaks! Ma küsin nõndaviisi: kas sellest eelnõust tuleneb ka mingi üldisem vajadus korrastada teistes seadustes seda küsimust, missugune on hääletusest osa võtnud valijate arv? Ma saan aru, et see asi on kuidagi väga harali. Seda saaks kindlaks teha just nagu selle järgi, kes on sedeli välja võtnud ja allkirja andnud, aga need kõik ei pruugi sedelit kasti panna. Seda saab kindlaks teha hääletuskastis olevate sedelite järgi ja seda saab kindlaks teha, nii nagu eelnõus on välja pakutud, selgelt ühe või teise kandidaadi poolt antud häälte järgi, st kus see on sedelil selgelt märgistatud. Kas on mingisugune üldisem vajadus sätestada selline üldnorm ka teistes valimisseadustes?

10:20 Jüri Adams
Ma ei tea, et praegu selline vajadus oleks. Kui vaadata, kuidas eri kultuurides, kuidas eri riikides mingisuguses kogus, kus otsused võetakse vastu hääletamisega, esitatakse ettepanekuid, milline on vajalik minimaalne toetus, et ettepaneku saaks üldse hääletamisele panna, millised variandid selleks on,

siis tegelikult on niisugustel asjadel laiem taust kui põhiseaduse tekst. Need on selle ühiskonna poliitilise kultuuri elemendid, millega harjutakse tavaliselt juba noores eas, võttes üle eelmiste põlvkondade praktika.
Meil on asjad nii, nagu need ikka ülemineku olukorras on. Nõukogude aeg lõppes, ja kui nõukogude ajal hääletamisel üldse mingit tähendust oli, siis oli see teatud dekoratiivne, propagandistlik tegevus mõningate asjade juures. Seepärast olid väga paljud inimesed iseseisvuse taastamise ajal tõelises segaduses, kuidas me peaksime nüüd siis tegema. Keegi mäletas midagi sellest, millised olid sõjaeelse iseseisva Eesti hääletamismeetodid. Paljud väliseestlased teadsid, kuidas hääletamine nende asukohamaal käib. Aga üldiselt oli niisugune kõhklemise ajastu. Minu arvates peaks meil nüüd olema enam-vähem aktsepteeritud nelja variandi süsteem. Ma ei mäleta ühtegi tõsist koosolekut, kus keegi oleks selle süsteemi küsimuse alla pannud. Nii et võib-olla oleks aeg see omal ajal tehtud viga parandada. Kui üldine see arvamus Eestis on, ma ei tea. Meie poliitikateadlased võiksid teha selle kohta mingisuguse sisulise, piisavalt asjaliku uurimuse.

10:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Külliki Kübarsepp, palun!

10:23 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea Jüri! Eile allkirjastatud Keskerakonna, IRL-i ja sotside koalitsioonileppes on väga selge punkt, kus on deklareeritud, et presidendi valimise korda muudetakse. Ja peaministrikandidaat andis tõesti selle signaali, et iga ettepanek, olenemata sellest, kellelt see tuleb, on teretulnud. Kas komisjoni arutelu käigus selgus, mis seisukohalt või mis suunas soovivad IRL-i, sotside ja Keskerakonna saadikud presidendi valimise korda muuta? Kas oli selgelt aru saada, mis suunas see võiks minna?

10:24 Jüri Adams
Ei olnud väga selge. Nagu me kõik teame, läheb põhiline lahe presidendi valimise küsimuses nende poliitiliste jõudude vahelt, kes tahaksid otsevalimist, nii nagu on praegu Soomes ja Leedus, ja nende vahelt, kes arvavad, et õige on kaudne valimine. Jõudude vahekord on olnud Põhiseaduse Assambleest kuni tänaseni enam-vähem nii, et 1/3 ja 2/3. Võib-olla praegu on otsevalimiste toetajate arvul kasvutendents. Vähemalt Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, nagu ma olen aru saanud, toetaks kas valdavalt või täielikult otsevalimist. Aga igal juhul jääb siin n-ö poolest puudu. Kaudsete valimiste toetajate seas omakorda on jälle terve hulk arvamusi, kuidas neid täpselt peaks korraldama. Mingi osa on kindlasti arvamusel – eriti sellepärast, et viimasel korral valiti president Kaljulaid teisel ringil siin Riigikogus –, et lõppkokkuvõttes võiks ju ka samamoodi edasi elada, et mitte midagi erilist ei ole olnud ja tulemus ei olnud ju põhimõtteliselt halb. Need, kes arvavad aga, et puudused on piisavalt suured, ei ole leidnud päris ühtset meetodit, kuidas nüüd edasi minna.
Meil ei olnud komisjonis väga selget arusaama. Keskerakonna fraktsiooni liikmed väljendasid suurt sümpaatiat otsevalimistele ja ülejäänud komisjoni liikmed, eriti Reformierakonna saadikud, toetasid Justiitsministeeriumist tulnud arvamust – või oli see tulnud Siseministeeriumist, palun vabandust, mul ei ole valitsuse arvamuse teksti hetkel käepärast. Tolle arvamuse põhiväitestik oli ju niisugune, et meie eelnõu on halb ja kõlbmatu, sellepärast et see olevat vastuolus kehtiva põhiseadusega. Mina seda vastuolu põhiseadusega ei näe. Ma arvan, et põhiseaduses on väga palju selliseid probleemseid kohti, kus on võimalik anda üks või teine selgitus, üks või teine tõlgendus. Ja koht, kus see üks või teine tõlgendus antakse, oleks just nimelt Riigikogu saal, kus öeldakse, missugune oleks tõlgendus siin ja praegu. Me ei saa hellitada seda lootust, et lükkame edasi, ehk jõuab see asi kunagi Riigikohtu ette ja siis Riigikohus otsustab. Ma arvan, et see on Riigikohtu ülehindamine. Riigikohtu peale ei peaks panema seda sorti poliitilis-teoreetilisi vaidlusi.
Nii et mis ma siin ikka oskan selle kohta ütelda. Meil on põhimõtteliselt kaks alternatiivi. Üks on see, et teeme Riigikoguna ühe julge järelduse ja anname sellele põhiseaduse segasele kohale piisavalt selge tõlgenduse. Nagu ma ütlesin, on tegu § 79 eelviimase lõike esimese lausega. Juhul kui Eesti ühiskond ja juristkond otsustavad, et Riigikogus antud tõlgendus ei ole piisavalt hea, siis nad võivad omakorda selle Riigikohtus vaidlustada. Aga meie asi ei ole oodata, et Riigikohus teeks meie eest ära poliitilise ja riiklik-korraldusliku töö.

10:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kuna Igor Gräzin hetkel saalis ei viibi, siis palun Peeter Ernits, küsimus!

10:29 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea sünnipäevalaps! Sinu kui põhiseaduse kirjutaja arvamus on meile ülioluline. Sa ütlesid, et presidendi valimise seadusega on võltsitud Põhiseaduse Assamblee arvamust või tahet. Kelle juhtimisel ja kuidas seda Põhiseaduse Assamblee tahet siis võltsiti?

10:29 Jüri Adams
Põhiseaduse Assamblee tahte väljaselgitamine ei ole sugugi nii lihtne. Praegu me võime enam-vähem kindlalt väita, et ei Põhiseaduse Assamblee täiskogu koosolekutel ega töörühmade koosolekutel ei fikseeritud sellist arvamust, et valijameeste kogus ei pea presidenti tingimata ära valima ja valimine võib tulla tagasi Riigikokku. Põhiseaduse Assamblee töö kohta pole vastavat monograafilist uurimust tehtud ning mälestuste ja stenogrammitekstide järgi on väga raske midagi järeldada, sest hääletatud ettepanekute tekstid puuduvad, need ei ole kättesaadavad.
Millal see võltsimine toime pandi? Minu arust pandi võltsimine toime VIII Riigikogu alguses põhiseaduskomisjonis. Need inimesed, kes seal selle seaduse kallal tööd tegid – ma arvan, et Mart Nutt oskab täpsemalt öelda, ma oletan, et ta oli ka nende hulgas –, ei süvenenud minu arvates piisavalt Põhiseaduse Assamblee töösse. Nad vist ei osalenud selle töös. Või osales keegi? Võib-olla oli Liia Hänni seal – ma ei oska praegu täpselt öelda, kes seal olid. Minu arvates seal tekkis see viga, mida ma nüüd siin asja dramatiseerides nimetaksin võltsimiseks.

10:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Rait Maruste, palun!

10:31 Rait Maruste
Aitäh! Austatud kolleeg! Olen teiega täiesti nõus, et valimiskogu häälte lugemise kord on praegu kõige suurem probleem ja vajaks parandamist. Ühtlasi olen ma nõus teie väitega, et see ei ole kogu probleem, mis on seotud presidendi valimise korraga. Võtame näiteks kandidaatide ülesseadmise, nende võrdse kohtlemise jne. Kas te möönate, et on võimalik võtta terve see kord ette ja teha üks korralik revisjon, et me saaksime demokraatliku, hästi toimiva ja kindlasti tulemuseni viiva presidendi valimise korra?

10:32 Jüri Adams
Muidugi on see põhimõtteliselt võimalik. Meie praegune suhtumine põhiseadusesse on aga selline, et selle olemasolevat teksti on minu arvates üksjagu ülekiidetud ja ülekiitmise käigus on tema puudusi osalt ignoreeritud. Kahjuks on selline hoiak kinnistunud ka põhiseaduse kommenteeritud väljaande vastavate paragrahvide kommentaarides ja see on muutunud omaette takistuseks. Mis puudutab revisjoni, siis ma olen pooldanud ühte asja, mis ei tundu praktilises Riigikogu poliitikas võib-olla mitte väga praktiline. Nimelt, et asju parandataks ükshaaval, mitte niimoodi, et teie fraktsioon või opositsioon saab omale meelepärase paranduse ja meie oma saab natuke teistsuguse. Aga me ei ole enam 1991. või 1992. aastas, selliste asjade ettevalmistamine võtab aastaid aega ja muudatust saab teha ainult valitsev koalitsioon, kellel on parasjagu olemas nii poliitiline tahe kui ka vastav häälteenamus. Sellise muudatuse tegemiseks on vaja vähemalt Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu häälteenamust, aga nende asjadega võiks ju tegelda.

10:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Eiki Nestor, palun!

10:34 Eiki Nestor
Aitäh selle eelnõu eest! Praegu kehtiv kord eeldaks justkui Riigikogus võimalikult suure konsensuse saavutamist. Valijameeste kogus muutub konsensuse nõue leebemaks. Kui sellisel viisil põhiseadust muuta, siis tekib olukord, et valijameeste kogus muutub see nõue veelgi leebemaks. Ma saan siin täpselt samamoodi nagu sinagi aru, et sel juhul muutub Riigikogus valimine üldse tarbetuks, sest vaevalt hakkaks keegi siis seda konsensust taga ajama. Mu küsimus kõlab nii: järsku peakski kõigepealt

vaidlema läbi hoopis selle teema, kas me otsime konsensuspresidenti või valime selle, kes saab kõige rohkem hääli? See on palju lihtsam valik kui hiljem otsustada, kus presidenti valida.

10:35 Jüri Adams

Meie käsutuses on üks väga hästi koostatud paber. See on nimelt Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonna tänavu välja antud teemaleht nr 12 pealkirjaga "Kaudsed presidendivalimise süsteemid Euroopa riikides". Riike, kus ei kasutata otsevalimist, on päris palju. Neid on kokku 20 ringis, aga enamik neist on ajalooliselt konstitutsioonilised monarhiad. On üheksa riiki, kus kasutatakse mitmesuguseid süsteeme. Nende süsteemide puhul on kaks väga olulist asja. Üks on see, et Eesti on täiesti ainulaadne selle poolest, et meil on kaks kohta, kus valitakse. Kõikides ülejäänud riikides valitakse kas parlamendis või valijameeste kogus. Minu teada näiteks Itaalia, kes muudab praegu oma põhiseadust, jääb ikkagi valijameeste kogu juurde.
Küsimus on nüüd selles, et ilmselt ei ole võimalik säilitada väga suure häälteenamuse nõuet, ütleme, konsensuskandidaadi nõuet, kui ei tunnistata, et selleni jõudmiseks ei saa piirata hääletusvoorude arvu, neid võiks teoreetiliselt olla kas või lõpmatult. Teine asi on kandidaatide ülesseadmine, millele rahvaesindaja Maruste tähelepanu juhtis. Meie kogemus viimastel valimistel oli see, et üks osa poliitikahuvilistest või siis tõsisemast massimeediast asus tegelikult ise presidendi valimise kampaaniat läbi viima. Nende huvides oli, et kandidaadid oleksid varakult teada ja neid saaks kasutada siis kõikvõimalikel massimeedia üritustel, paneeldiskussioonidel jne. Tundub niimoodi, et kui me tahame konsensuskandidaati, siis põhimõtteliselt ei saa minna seda teed, et kandidaatide esitamine mingil hetkel lukku lüüakse, näiteks pool aastat või kolm kuud enne valimisi.
Itaalia süsteemi puhul on huvitav see, et seal ei ole üldse ametlikke kandidaate. Iga kord, kui Itaalia valijameeste kogu hääletamise juurde läheb, kirjutab hääleõiguslik isik sedelile talle meeldiva inimese nime. Nii et uusi kandidaate on võimalik esitada kuni viimase vooruni. Kui minna seda teed, et teha ka niisugust ameerikalikku valimiskampaaniat, kus oleks palju teleprogramme, lipu lehvitamist ja kõike muud sellist, siis ei saa samal ajal jälle nõuda, et võitjakandidaat peab tingimata saama kvalifitseeritud häälteenamuse. See võib nii olla, aga see ei pea nii olema.

10:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:39 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Justiitsminister on meile vähemalt korra siin saalis öelnud, et põhiseadust ei maksa sõna-sõnalt võtta, seda tuleb osata lugeda. Sina oled selle meie kõige tähtsama seaduse autor ja peaks oskama seda teksti lugeda. Valitsus ütleb, et see eelnõu, millega Vabaerakond on välja tulnud, on vastuolus põhiseadusega, aga sina, kes sa oled üks selle põhiseaduse kirjutajaid, ütled, et sa ei näe vastuolu põhiseadusega. Räägi meile natuke laiemalt, mida selle põhiseadusega üldse peale hakata.

10:40 Jüri Adams

Minu arust pole põhiseadusega suurt muud peale hakata kui temaga edasi elada. Ega siin midagi muud ei ole. Ma ei ole iial põhiseaduse müstifitseerimise koolkondadesse kuulunud. Minu arvates on põhiseaduse väärtus riigi elule umbes sama nagu liikluseeskirjade olemasolu autoliiklusele meie linnades ja maanteedel. See on üks kokkulepete süsteem, mille siht on see, et liiklus kulgeks võimalikult sujuvalt ja kiiresti ning liiklusohvreid ja -õnnetusi oleks võimalikult vähe. Ma pean tunnistama, et ma vaatan seda põhiseaduse asja pigem praktilises küsimuses.
Mis puudutab vastuolu põhiseadusega, siis kindlasti on võimalik konstrueerida niisuguseid lauseid või väiteid, mille puhul kõik ütlevad selgelt, et jah, me oleme nõus. Aga jääb mingisugune osa, mille kohta võib väita, et formaalselt on vastuolu olemas, aga sisuliselt ei ole selge, kas on vastuolu. Küsimus on suurel määral sõnadest arusaamises, sõnade puhul on mitu küsimust. Üks on see, et sõnade tähendus muutub ajas. Teine asi, mida ma olen väitnud ja väidan ilmselt nii kaua, kui mul väitmise jõudu veel on, on see, et põhiseadusesse sattus sugugi mitte sihilikel ja halbadel põhjustel sisse hulk sõnastusvigu. Muu hulgas võis neid tõenäoliselt juurde tekitada ka viimasel hetkel tehtud keeleline viimistlus, mida tegid inimesed, kes olid korrektori ja keeletoimetaja oskustega, aga kes ei olnud osalenud põhiseaduse

koostamises. Nii et nii see on. Ja kolmas, võib-olla kõige tähtsam asi on see, et meie elu muutub kiiresti ja pidevalt tekib juurde palju selliseid asju, mille kohta põhiseadus ei ütle mitte tuhkagi. Samal ajal peame aga riigielu toimimise seisukohalt andma mingid seletused, kuidas neisse suhtuda.

10:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Igor Gräzin, palun!

10:42 Igor Gräzin
Maestro! Asi selline, et mina olen väga konservatiivse lähenemise poolt ja arvan, et põhiseaduse tekstiga ei mängita. Samas ma möönan, et meie põhiseadusse on alles jäänud elemente, mis on mõnevõrra koomilised – me räägime seal Eesti Pangast, vääringutest ja muudest niisugustest asjadest. Me saame aru, et see on mäng, st tekst, mis midagi ei tähenda. Aga nüüd sa astusid selle koha peale, kus põhiseadus tõeliselt tähendab, sest see, kuidas me presidenti valime, on ikka väga reaalne asi. See ei ole romantika, selleks tuleb siia ruumi tulla, midagi täita jne. See on reaalne asi! Sellepärast ma küsin lihtsalt eelduse korras: kas sa oled mõelnud ka presidendi institutsiooni vajalikkuse peale, enne kui me läheme muutma seda, kuidas valida? Igaks juhuks rõhutan, et ma ei võitle institutsiooni vastu, see suur kirg on mul üle läinud, aga võiks ikkagi küsida, kas on vaja.

10:44 Jüri Adams
Jah, ma olen kõigi selle küsimuse sissejuhatuses sisalduvate väidetega absoluutselt nõus. Mis puudutab presidendi vajalikkust, siis see on üks asi, mille üle ennesõjaaegses Eestis oli kaks põhimõttelist vaidlust. Esimene vaidlus oli Asutava Kogu ajastul. Ma ei oska teile ütelda, mis põhjustel, aga Vene Keisririigi lagunemise järel tekkinud uutes riikides, vähemalt kolmes, Eestis, Lätis ja Gruusias, millel on väga sarnased põhiseadused – neid ma olen lugenud, teisi ma nii hästi ei tea –, võeti aluseks, et riik on täiesti korraldatav ilma riigipea institutsioonita, et valitsuse juht täidab ka tema kohustusi. Sellele oli tookord ka vastaseid.
Sama probleem kerkis üles 1933. aastal, majanduskriisi ajal ja põhiseaduse uute tekstivariantide võistluses. Minu ajaloolise hinnangu kohaselt võis see, et meil ei olnud 1920. aasta põhiseaduses eraldi riigipead ette nähtud, olla üks, võib-olla küll mitte kõige olulisem, aga siiski üsna tähtis põhjus, mispärast 1933. aastal läks nii, nagu läks. Kui Põhiseaduse Assamblee kokku tuli, siis minu arvates oli valdava enamiku seal tegutsenud inimeste arvamus, et Eestis peab eraldi riigipea olema. Üks põhiseaduse eelnõusid, mis ei jõudnud ametlikku konkurentsi, oli Kalle Kulboki eelnõu, ja see oli küll üles ehitatud presidendi puudumisele. Minu arvates oli 1991.–1992. aastaks Eesti poliitilises mõtlemises tehtud niisugune järeldus, et presidendi olemasolu on kindlasti väiksem pahe kui presidendi puudumine.

10:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Mark Soosaar, palun!

10:46 Mark Soosaar
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud maestro! Mu küsimus on veidi laiem. Me tegeleme siin ruumis praegu ühe keerulise mehhanismi peenhäälestamisega, aga vaatame korraks sellele aastale tagasi ja mõtleme näiteks Ameerika peale. Rahvas hääletas seal Hillary Clintoni poolt, aga presidendiks sai tänu sellele, et on mitmeastmeline valimissüsteem, hoopis teine kandidaat. Meil on sama lugu – napilt läks nii hästi, et saime sellise toreda presidendi, aga rahvas ihales hoopis teist daami. Kuidas peaks edaspidi Eesti põhiseadust vaatama? Kas ei tasuks siiski rohkem rahvast usaldada ja mitte teda ullikeseks pidada? Miks inimesed ei võiks otse presidenti valida?

10:47 Jüri Adams
Lugupeetud rahvaesindaja! Te teate sama hästi kui mina, et meil on olemas need jõud, kes just seda mõtet pooldavad. Siin saalis toetavad seda vähemalt kaks fraktsiooni ja võib-olla on toetajaid ka teistes fraktsioonides. Ma usun, et nemad vastaksid sellele küsimusele paremini. Mina alustasin oma tööd olukorras, kus ma pigem kritiseerisin sellist riigikorraldust ja püüdsin näidata, millised ohud võivad sellega kaasneda. 1991. ja 1992. aastal tundusid need ohud palju suuremad ja reaalsemad kui praegu,

aga ega nad praegugi päris olematud ei ole.
Mis puudutab Ameerika Ühendriike, siis Ameerika Ühendriigid nagu kõik vanad vabariikliku riigikorraldusega maad peavad arvestama muutuva ajaga. Ameerika Ühendriikide presidendi valimise kord tehti aastatel, kui ei olnud isegi mitte veel telegraafi, rääkimata internetist. Presidendi valimine käis siis tõepoolest niimoodi, et valijamehed sõitsid valijameeste kogudesse kes kanuuga, kes mootorlaevaga – ei, mootorlaeva vist siiski ei olnud –, kes ratsa hobuse seljas jne. Ameeriklased paistavad üsna rahul olevat, hoolimata sellest, et praeguste tehniliste võimaluste juures on nende valimissüsteem väga kergesti kritiseeritav. Aga mingisugust tõsist süsteemi vastu mässamise katset ei tundu olevat. Seekord mässati hoopis millegi muu vastu, mitte valimissüsteemi vastu.

10:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaak Madison, palun!

10:49 Jaak Madison
Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus sarnaneb härra Soosaare küsimusega ja puudutab presidendi valimise süsteemi täielikku reformi. Praeguse eelnõu puhul on näha, et on siiras soov parandada valimise mehhanismi ja vältida sellist olukorda, mis viimasel korral tekkis. Ma ei saa küll öelda, et see, mis viimati juhtus, oleks olnud kõige halvem, sest lõpuks jõuti siin Riigikogus väga harva esineva üksmeele ja konsensuseni, mis ongi presidendi valimisel eesmärk. Ma arvan, et tegelikult näitas see süsteem oma toimimist kõige raskemal hetkel. Kuid minu küsimus on pigem see, et kui Vabaerakonna fraktsioon on esitanud eelnõu, millega konsensuse lävend viiakse väga madalale, siis miks ei oleks teie fraktsioon võinud esitada sellise eelnõu, mis viikski presidendi otsevalimise peale. Sel juhul kaoksid üldse ära poliitilised mängud ja tagatoa kokkulepped, mis viimasel ajal on esile tõusnud.

10:50 Jüri Adams
Mis ma ikka oskan teiega vaielda. Ega see Vabaerakonna fraktsioon ei ole sellistes küsimustes n-ö kuigi selge ühendus. Omavahelistest vestlustest on selgunud, et meie kaheksa hulgas on inimesi, kes pooldavad otsevalimise süsteemi. Minu arvates me esitasime selle eelnõu veidi kiirustades. Kiirustades mitte sellepärast, et me oleks suhtunud asjasse kuidagi pealiskaudselt, aga tol hetkel oli meie ja ka Eesti rahva poliitiline sõnum, et keegi peaks selle küsimusega tegelema. Muidu ähvardas oht, et neljaks või viieks aastaks jääb kõik jälle täpselt nii, nagu praegu on.
Mis puudutab konkreetset eelnõu, siis seda sorti eelnõude edasise menetlemise, kui neid üldse menetlema hakatakse, põhifilosoofia seisneb selles, et kõik inimesed, kes sellel teemal oskavad ja tahavad kaasa rääkida, teeksid seda ja esitaksid oma eelnõu. Ega kunagi ei ole mõeldud, et see esialgne, esimese lugemise tekst on maailma parim. See ei saakski kuidagi seda olla. Viimane märkus meie viimaste presidendivalimiste kohta on see, et tulemus oli ebatavaline. Kunagi varem ei ole sellist olukorda olnud ja võib prognoosida, et ka lähema 20–30 aasta jooksul on tõenäosus, et midagi taolist saaks korduda, üsna väike. Põhiline filosoofia on see, et riigikorralduse toimimise meetodid ei peaks sisaldama nii palju juhuse võimalust, vaid peaksid olema natukene tulemuskindlamad. See ei ole täringu viskamine.

10:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Rohkem teile küsimusi ei ole. Palun ettekandeks kõnepulti põhiseaduskomisjoni liikme Mart Nuti!

10:53 Mart Nutt
Austatud härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Põhiseaduskomisjon arutas seaduseelnõu 15. novembri korralisel istungil. Arutelule oli kutsutud ka Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik Mariko Jõeorg-Jurtšenko. Kohal viibisid kõik komisjoni liikmed, välja arvatud Jaak Madison.
Jüri Adamsi ettekandest jäi kõlama küsimus, kes oli VIII koosseisu algusajal komisjoni esimees ja kes oli nõunik-sekretariaadijuhataja. Mina mäletan, et komisjoni esimees oli Olav Anton Keskerakonnast ja nõunik-sekretariaadijuhataja oli Leo Laks. Selle kohta, kas mainitud küsimuses toimus mingisugune võltsimine või mitte, mul andmeid ei ole. Küll ma võin öelda aga seda, et Leo Laks lahkus

põhiseaduskomisjoni nõunik-sekretariaadijuhataja kohalt ühe pahandusega. Pahandus seisnes selles, et vastuvõetud seaduse tekstis oli enne väljakuulutamist tehtud muudatusi ja see tuli välja. Aga see ei olnud seotud kõnealuse seaduseelnõuga.
Komisjoni istungil tegi väga põhjaliku ettekande Jüri Adams. Seda, millest Jüri Adams komisjonis rääkis, rääkis ta ka siin Riigikogu istungil, seepärast ma tutvustan teisi seisukohti ja küsimusi, mis komisjoni istungil tõstatusid.
Kõigepealt tutvustas Justiitsministeeriumi esindaja Mariko Jõeorg-Jurtšenko Vabariigi Valitsuse seisukohta. Tema selgitas, et Vabariigi Valitsus tegi oma 27. oktoobri istungil otsuse Vabariigi Presidendi valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu mitte toetada põhjusel, et eelnõu on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega. Samas nõustub Vabariigi Valitsus, et laiem diskussioon Vabariigi Presidendi valimise korra üle on vajalik, kuna probleeme on selles valdkonnas teisigi.
Riigikogu liige Mihhail Stalnuhhin märkis, et Keskerakonna fraktsioon toetab Vabariigi Presidendi otsevalimisi ja seetõttu ei ole kõnealuses eelnõus pakutud n-ö kosmeetilised parandused nende arvates presidendi valimisega seotud probleemide lahenduseks. Samas võiks eelnõu algataja selgitada, mis saab olukorras, kui valimiskogusse jõuab näiteks kaks kandidaati, kellel ei ole laia toetust. Kui valimiskogus võtab hääletamisest osa näiteks ainult kolm inimest ja hääled jagunevad nii, et üks kandidaat saab kaks häält ja teine ühe hääle, siis on põhimõtteliselt võimalik, et isik valitakse presidendiks kahe häälega. Sellele vastas eelnõu algatajate esindaja Jüri Adams, et formaalselt on eelnõu seadusena jõustumisel tõepoolest võimalik, et president valitakse valimiskogus ära isegi ühe häälega. Võib öelda, et Eesti Vabariigi praktikas ei ole seni ühtki sellist teoreetilist olukorda aset leidnud. Kui kunagi tõesti peaks selline olukord tekkima, siis oleks see tõepoolest probleem, aga sellega saab tegelda siis, kui see tegelikult ette tuleb.
Riigikogu liige Peeter Ernits märkis, et põhiseaduses on üsna palju neid asju, mida peaks ajakohastama ja ümber kirjutama. Aga samas on seadusandja n-ö suluseisus. Praegune justiitsminister on korduvalt öelnud, et põhiseadust ei olegi mõistlik täht-tähelt lugeda, seda peab oskama lugeda. Kuidas sellest probleemist üle saada, kui palju on neid vigu, mida põhiseaduse loojad praegu näevad ja kuidas neid tuleks parandada, sellele andis selgituse jällegi Jüri Adams. Ta vastas, et põhiseadust on muudetud ebatavaliselt vähe, vaid valdkondades, kus muudatuste vajadus on olnud ilmselge, mistõttu toetus neile on olnud piisavalt suur.
Komisjoni liige Mart Nutt võttis ka sõna. Mart Nutt sõnas, et mitmeid asjaolusid ei ole kindlasti võimalik kuidagi teistpidi tõlgendada, näiteks seda, et Riigikogu saab Vabariigi Presidendi ära valida ainult kahekolmandikulise enamusega. See võib osutuda muidugi natuke ebaloogiliseks, sest ei ole mõtet jääda sama nõude juurde, kui ükski eelmine voor ei ole andnud tulemust. Järelikult võiks seda nõuet leevendada, aga sellist võimalust põhiseadus ei anna. Piisava lahendusena on sätestatud presidendi valimine valimiskogus. Põhiseaduse Assamblees usuti ilmselt tõsiselt ja siiralt, et jõutakse sellisele üksmeelele, et president õnnestub Riigikogu kahekolmandikulise häälteenamusega ära valida. Samuti uskusid põhiseaduse koostajad, et valimiskogu valib presidendi teises voorus igal juhul ära. Sellist ettekujutust, et president jääb valimiskogus valimata, põhiseaduse koostajatel ilmselt ei tekkinudki. Seda saab kas kinnitada või ümber lükata Jüri Adams, kuna mina ise Põhiseaduse Assamblee liige ei olnud. Kuni selle aasta presidendivalimisteni see ongi ju tegelikult õnnestunud. Sisuliselt võib Jüri Adamsiga nõustuda selles, kuidas presidendi valimise korda muuta. Valimiskogul oleks kolm alternatiivset valikut: esimene variant on hääletada ühe kandidaadi poolt, teine variant on hääletada teise kandidaadi poolt ja kolmas variant on mitte võtta hääletussedeleid välja. Selline lahendus oleks täiesti korrektne ja mõeldav, kuid Mart Nuti arvates vajaks see siiski põhiseaduse muudatust. Ainult seaduse tõlgendusega sellest ilmselt üle ega ümber ei pääse.
Põhiseaduskomisjoni liige Kalle Muuli märkis, et ka tema arvates on presidendi valimise praegune kord ebamõistlik. Põhiseaduse Assamblee ei soovinud põhiseadust kirjutades kindlasti seda, et presidendi valimine jääks igavesti pendeldama Riigikogu ja valimiskogu vahele. Samas on ka Kalle Muuli seisukohal, et pigem tuleks antud juhul siiski muuta põhiseadust.
Kalle Laaneti, komisjoni esimehe arvates on kõik ilmselt seda meelt, et Vabariigi Presidendi valimise korda tuleb muuta mõistlikumaks, ja kui seda tõesti sisuliselt teha, siis tuleks muuta ka põhiseadust.
Otsused. Põhiseaduskomisjon otsustas saata nimetatud eelnõu täiskogu 22. novembri päevakorda. Seda tehti konsensuslikult, niisiis olid poolt Kalle Laanet, Jüri Adams, Kristjan Kõljalg, Andres Anvelt, Anneli Ott, Kalle Muuli, Lauri Luik, Mart Nutt, Mihhail Stalnuhhin ja Peeter Ernits. Tehti ettepanek eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata (poolthääli oli 6, vastuhääli 1, erapooletuid 3). Poolt olid Kalle Laanet,

Kristjan Kõljalg, Andres Anvelt, Kalle Muuli, Lauri Luik ja Mart Nutt. Vastu oli Jüri Adams ning erapooletuks jäid Anneli Ott, Mihhail Stalnuhhin ja Peeter Ernits. Põhiseaduskomisjoni ettekandjaks otsustati konsensuslikult määrata Mart Nutt. Minu ettekanne on esitatud. Aitäh!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Teile on ka küsimusi. Külliki Kübarsepp, palun!

11:02 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea kolleeg Mart! Kas eile allkirjastatud koalitsioonileping on täna kehtiv kui uue poliitilise kultuuri alus? Kas presidendi valimise korra muutmise eelnõu läbib täna esimese lugemise ja arutelud jätkuvad?

11:02 Mart Nutt
Aitäh! Põhiseaduskomisjon koalitsioonilepingut ei arutanud.

11:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Igor Gräzin, palun!

11:02 Igor Gräzin
Hea Mart! Ma lihtsalt pean seda su käest küsima. Ma olen küsinud seda ka Helmeni käest ja probleem on sama. See on meie kodukorra küsimus. Sa lugesid meile ette stenogrammi, mis on meile kõigile väga hästi kättesaadav. Kas sa pead otstarbekaks, et edaspidi me loemegi lihtsalt stenogramme ette? Võib-olla oleks siiski otstarbekam, kui ettekandja esitaks selle, mis on iga raporti puhul olemas, nn *executive summary*? Kas komisjoni ettekandja saaks tulevikus piirduda *executive summary*'ga ja mitte oletada, et me ei oska ise protokolli üles leida? See ei puuduta otseselt sind, aga kuna ma Helmeni käest selle kohta küsisin, siis ma ei taha, et see jääks ühe inimese tasemele. See on meie, kogu Riigikogu töö korraldamise probleem.

11:03 Mart Nutt
Aitäh! Igor, ole hea, mine põhiseaduskomisjoni, võta välja protokoll ja sa näed, et ma ei lugenud protokolli terves ulatuses ette.

11:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole. Avan fraktsioonide esindajate läbirääkimised, eeldades, et kõik sõnavõtjad on fraktsioonide esindajad. Martin Helme, palun Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel!

11:04 Martin Helme
Hea aseesimees! Lugupeetud kolleegid! Vabaerakonna algatus muuta presidendi valimise korda on kahtlemata tänuväärne. Ma arvan, et kõik inimesed siin saalis saavad aru ja on nõus sellega, et praegune Eesti presidendi valimise kord on keeruline ja ebaõnnestunud. Selles on mitmeid komistuskohti, mida korra loojad ei näinud ette ega osanud arvestada ja mis on tekitanud meile presidendi valimisel peavalu ka varem, mitte ainult sellel aastal.
Samas tuleb öelda, et meie fraktsiooni seisukohast lahendab eelnõu probleeme või tegelikult ühte konkreetset probleemi väga kitsalt ja meie hinnangul vales suunas. Kui me võtame eelduseks selle, et president saab ametisse parteideülese kokkuleppe või üleüldisema poliitilise konsensuse tulemusel ehk on siis kompromisskandidaat, siis samm selles suunas, et tuua latti madalamale, ei aita seda kompromissi otsida. Pigem liigutab see presidendi valimise protsessi lähemale koalitsiooni oma mehega mehitamise võimalusele. Selle tõttu meie seda eelnõu ei toeta. Meie arusaamise järgi peaks presidendi valimise korra tegema ümber nii, et rahvas valib presidendi otse. See eeldab põhiseaduse muutmist, mis omakorda eeldab loomulikult laiemat poliitilist kokkulepet parlamendis või meie eelistatud lahenduse järgi põhiseaduse muutmist referendumil. Aitäh!

11:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Igor Gräzin Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:06 Igor Gräzin
Ma igaks juhuks küsin rohkem aega.

11:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
5 + 3 minutit, palun!

11:06 Igor Gräzin
Ma ei ole kindel, et räägin Reformierakonna fraktsiooni nimel, aga ma vaatan tagantjärele – kui nad on nõus, siis rääkisin, läheb praegu, nagu läheb. Mulle ei ole öeldud, et ära räägi, niisiis, vaikimine on nõusolek.
Martin, kuula palun! On üks väike koht, kus meil ei pruugi asjad klappida. Ma seletan selle asja ära. On üks põhjus, miks ma olen presidendi otsevalimise vastu. Asi on selles, et kui ma loen, mida Vabariigi President tegema peab, siis seal ei ole mitte ühtegi funktsiooni, mis eeldaks üldrahvalikku mandaati. Ta nimetab saadikuid, annab riiklikke autasusid jne. See on tähtis, aga mitte nii tähtis, et nõuaks üldrahvalikku mandaati. Siin on vastupidi: mida otsesemalt on president valitud, mida laiem rahva mandaat tal on, seda suuremad peavad olema tema volitused. See ei ole probleem sellisel juhul, kui elu kulgeb oma rada, president täidab põhiseadust, Riigikogu teeb oma asja jne, ütleme, seda ta tohib teha ja seda mitte. Jamaks läheb siis, kui riigis tekib küsimus, kui rahvas küsib, kellele võim tegelikult kuulub. Need on väiksed näited, aga nad on põhimõttelised. Kui Lennart Meri aktsioonide tulemusena oli Eestis kaks kuud kaks vägede ülemjuhatajat, st vana ta ei saanud vabastada, uus oli nimetatud, siis sõjavägi ei teadnud, kellele alluda. Tõsi, oli kohusetäitja – kahju, et kindraleid ei ole –, aga seal olid väga füüsilised ja füsioloogilised põhjused, miks ta ei saanud vägesid hästi juhatada. Kaks kuud ei ole pikk aeg, aga see oli sisuliselt interregnum.
Küsimus nr 2 on see vägede värk. See on nüüd läinud küll põhiseadusest välja, aga ometigi – Kurkse õnnetus. Peaaegu vägede ülemjuhataja, president on ju sellele väga lähedal, kes peaks vastutama. Selge ilmaga jalutavad kümme meest asja ees, teist taga vette ja ei tule tagasi. Ja keegi ei vastuta! Kusjuures öeldi, et need olid meie parimad mehed. Kujutage ette, millised olid meie halvimad. William Tominga "Vaikiv ajastu Eestis"– mitte Martin, vaid Mart Helme, on ju võimas raamat! Päts tegutses absoluutselt seaduslikult. Aga siis kerkis üles küsimus, kellele kuulub võim, kas sellele ametlikule struktuurile või tekkinud rahvaliikumisele, vapsidele. Muide, igaks juhuks ütlen, et vapsidel oli õigus ja Pätsil ei olnud. Vapsid ajasid õiget asja, propagandas mäletatakse aga ju vastupidi. Tähendab, nõukogude aja, kaasaja ja Isamaaliidu ametlik propaganda on ju see, et Päts on hea ja vapsid on halvad. Aga see ei ole see punkt. Punkt on see, et rahvas küsis: kas võim on seal või on võim siin?
Kui meil oleks otsevalitud president, kellel on teoreetiliselt võimalus öelda, et kuule sina, Riigikogu, hallo, teie saite hääled 101 peale, mina sain üksinda – kes siis ütleb, kelle nimel hakkavad ajalehed käima. Vaat see on see riskikoht, kus me põhiseadusliku riigina hakkame mingi konflikti tõttu väljuma põhiseaduse reaalsetest raamidest. Vaat siis on käes see ohukoht. Kas seda ohtu on vaja? Ma ei oska öelda. Asi ei ole seotud sellega, kas meil on tore või vähem tore president jne. Kogu see küsimus – otsevalimine, mitte otsevalimine – kerkis aga üles just nimelt konkreetsete isikutega.
Tulen nüüd veel kord tagasi ühe argumendi juurde, mis on läbi jooksnud. Mart on seda ka korduvalt maininud. Nimelt presidendi otsevalimine USA-s. USA-s teatavasti ei ole presidenti. See oli nende põhimõtteline otsus, sest nad ei järgi monarhistlikke traditsioone. USA-s kutsutakse presidendiks riigi peaministrit, kes valitakse otse, kes moodustab oma kabineti jne. Ja siis oli veel üks huvitav argument: rahvas tahtis ühte, aga konstitutsioon andis teise. Aga nii peabki olema, täpselt nii peabki olema! Ülerahvastatud metropolid, suurlinnad ei ole moraalselt üle nendest farmeritest, kes künnavad, annavad leiva, lüpsavad lehmi, kes ongi need, kes annavad söögi lauale. Kui USA-s kaoks see kaheastmeline süsteem, kus ka tavalisel maainimesel on õigus midagi öelda, siis oleks see USA demokraatia täielik surm. New Yorgi 11 miljonit rahvakunstnikku, kultuuritegelast, kinnisvaraagenti jne ei tohi öelda keskosariikide farmerile, kuidas tema kündma peab. See muide ongi demokraatia. Aitab tänaseks, tänan tähelepanu eest!

11:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, Igor Gräzin, Reformierakonna selgete seisukohtade väljendamise eest! Järgmisena palun Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel kõnetooli Andres Herkeli!

11:11 Andres Herkel

Austatud rahvaesindajad! Kaks eelmist kõnet olid väga head, aga kõneldi suuresti sellest, et ükskõik kui väikest nüanssi presidendi valimise korras muutma minna, võime olla päris kindlad, et jutt suubub lõpuks otsevalimistesse. No ei saa sellest ümber! Ma püüan rääkida nendes raamides, milles eelnõu on esitatud. Mulle tundub, et ühe kõige olemuslikuma küsimuse püstitas tegelikult Eiki Nestor, kui ta küsis Jüri Adamsi käest, kas me ei peaks alustama sellest, missugust presidendi valimist me näha tahame. Kas tahame seda, et president valitaks võimalikult suure konsensusega, nii nagu Riigikogu kahekolmandikulise enamuse nõue seda ette näeb, või tuleks orienteeruda sellele, et valitakse n-ö enamushäälte president? Viimane variant on valijameeste kogus, kui valimised on sinna jõudnud, enamasti ju ka aset leidnud, aga näe imet, seekord valgete sedelite tõttu nõnda ei läinud. Ja see on tõepoolest olemuslik küsimus.

Härra Adams viitas eespool ka sellele, et niisuguseid näiteid naljalt ei ole, kus presidendi valimiseks on kaks kogu, nii nagu meil lisandub valimiskogu, kui valimine Riigikogus ebaõnnestub. Seda käiku, kui valimine valimiskogus ebaõnnestub ja siis Riigikokku tagasi tuleb, just nagu ei olegi selgelt kirjeldatud, aga mis meil muud üle jäi, loogiliselt võttes me pidime ilmselt seda teed minema. Aga siin on tõepoolest see vastuolu, et kumba me tahame, kas konsensuskandidaati või seda teist varianti.

Kõige suurem probleem möödunud valimiste puhul oli minu meelest hoopis see, et kandidaadid, erakonnad ja suurel määral ka meedia hakkasid käituma nii, nagu oleks Eestis tõepoolest tegemist presidendi otsevalimisega, aga mitte väga kõrge konsensusnõudega parlamendis, mille puhul asi käib hoopis teistmoodi. Kuidas see käis, eks me seda nägime siis, kui valimised olid juba siia tagasi tulnud. Ja kogu publik, kes seda asja pealt vaatas, ehk siis Eesti rahvas ei saanud ilmselt enam aru, mis selles mustas kastis toimus. Neile oli etendatud presidendi otsevalimisele lähedast olukorda ja pärast valiti president nii, nagu ta meil valiti – sisuliselt sõlmiti kokkulepped härra Nestori kabinetis. See ei olnud Eesti inimestele kindlasti arusaadav, et nõnda pidi minema, ehkki ma arvan, et lõpplahendus oli väga hea. Küsimus siiski jääb.

Ma arvan aga, et selle küsimuse üle, kas me vajame konsensuskandidaati või enamushäältega valitud kandidaati, saab kindlasti arutleda algatatud seaduseelnõu raamides edasi. Võimalik on see lahendus, et minna üldse valijameeste kogu peale, ja ka see lahendus, et Riigikogu ikkagi valib, aga kaotame ära selle kaheastmelise süsteemi. Kõik see on võimalik. See eelnõu pakub minimaalset parandust selleks, et presidendi valimine valijameeste kogus ei saaks enam ebaõnnestuda, nagu äsja juhtus.

Ma kutsun üles uut koalitsiooni, kes siin eile peaministrikandidaadi suu läbi lubas, et opositsiooni eelnõusid niisama lihtsalt tagasi ei lükata, jätma seda eelnõu menetlusse ja teemaga edasi minema. Meie oleme lubanud koalitsioonile töörahu ja palun näidake siis teie omalt poolt, et see uus poliitiline kultuur on tulemas! Aitäh!

11:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kas Henn Põlluaasal on protseduuriline küsimus?

11:16 Henn Põlluaas

Mul on kõnesoov.

11:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Fraktsioonidel on võimalik pidada ainult üks kõne. Peeter Ernits Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:16 Peeter Ernits

Hea juhataja! Head kolleegid! Minu sissejuhatus on niisugune nagu kolleeg Gräzinilgi, aga ma tahan väljendada Keskerakonna positsiooni. Selle aasta kõige tähtsam sündmus oli loomulikult presidendi valimise ralli: algul ebaõnnestumine Riigikogus, siis edasi valijameeste kokku, sealt tagasi Riigikogusse ja president oli olemas. On kaks seadust. Kui oleks valitud kõige tähtsama seaduse, põhiseaduse § 79 järgi, siis oleks praegu Vabariigi President Siim Kallas. Aga on olemas ka teine, hiljem vastu võetud seadus – Vabariigi Presidendi valimise seadus. Ja seal on üks kuratlik sõna "kõigist". Võitja peab saama enamuse

kõigist, rõhutan, kõigist hääletamissedelitest, ka neist, mis on rikutud või märgistamata. Jüri Adams, põhiseaduse koostaja on öelnud, et § 79 kasvas välja kompromissina Põhiseaduse Assamblee aruteludest. Seal oli kolm koolkonda. Esiteks olid otsevalimise pooldajad. Kõige värvikam neist oli armastatud poeet Hando Runnel, kes on öelnud, et kui rahvale ei anta võimalust valida endale presidenti, siis poliitikud kastreerivad oma rahvast. Ja poliitikud on seda juba 12 korda teinud. Keskerakond ja EKRE on välja tulnud, nüüd juba 13. korda, otsevalimise eelnõuga. Vaatame, kuidas sellega läheb, kas kastreerime oma rahvast ka 13. korda.
Teise koolkonda kuulusid valimiskogu pooldajad ja kolmandasse Riigikogus presidendi valimise pooldajad. Lõppkokkuvõttes pandi § 79 kokku B- ja C-koolkonna arvamustest, järelikult jäid valimiskohaks valimiskogu ja Riigikogu. See tähendab, et esmane roll presidendi valimisel on Riigikogul – esmane kohustus, rõhutan – ja sekundaarne valimiskogul, st sinna jõutakse siis, kui asi Riigikogus ebaõnnestub. Ma kordan, et valimiskogu peaks olema valimiste lõpp-punkt. Seda on selgelt väljendanud ka meie põhiseaduse autor, lugupeetud tänane sünnipäevalaps Jüri Adams. Ja nagu Jüri Adams on öelnud, ei osanud Põhiseaduse Assamblee arvata, et valimine võiks ka valimiskogus ebaõnnestuda. Seesama sõna "kõigist" ongi see kurja juur, mida põhiseaduse looja on tahtnud nüüd Vabariigi Presidendi valimise seaduses korrigeerida. Samal ajal on Vabariigi Valitsus, eelmine valitsus öelnud, et see on põhiseadusvastane. Nii et väga huvitav diskussioon, kas on siis põhiseadusvastane. Jüri Adamsi sõnul peaksime selle hinnangu andma meie siin, mitte jätma seda lugupeetud riigikohtunike osaks.
Lõpetuseks kordan mina siin, et Keskerakonna fraktsioon ja head kolleegid EKRE-st on Vabariigi Presidendi otsevalimise koolkonna pooldajad. Ma loodan, et 13. korda me oma rahval mune maha ei lõika. Igal juhul on see Jüri Adamsi ja Vabaerakonna ettepanek viga korrigeerida minu meelest sümpaatne. Aitäh!

11:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole, lõpetan läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 294 esimesel lugemisel tagasi lükata ja me läheme selle ettepaneku hääletamise juurde.
Head kolleegid, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 294 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt oli 26 Riigikogu liiget, vastu 32, erapooletuid 2. Eelnõu jääb menetlusse.
Head kolleegid, tähelepanu! Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 6. detsembri kell 17.15. Head kolleegid, oleme teise päevakorrapunkti menetluse lõpetanud.

---

3. 11:24 Töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (292 SE) esimene lugemine

11:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Kolmas päevakorrapunkt on sotsiaalkomisjoni algatatud töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 292 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks sotsiaalkomisjoni aseesimehe Monika Haukanõmme!

11:24 Monika Haukanõmm

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Tuleme nüüd kõrgelennuliselt ja emotsionaalselt presidendi tasandilt inimese tasandile, ja nimelt sellele tasandile, kus inimesed võivad mõnikord jääda ka seaduse hammasrataste vahele. Siinkohal ongi mul au tutvustada teile Riigikogu sotsiaalkomisjoni algatatud töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 292, millega muudetakse kindlustushüvitise saamise korda koondamise korral, täpsemalt, laiendatakse õigustatud isikute ringi, kes võivad vastava avalduse esitada.
Käesoleva aasta 5. mail pöördus õiguskantsler Ülle Madise Riigikogu ja Sotsiaalministeeriumi poole kirjaga, kus juhtis tähelepanu töötuskindlustuse seaduse § 14^3 lõikest 1 tulenevale põhjendamatule takistusele, mille tõttu koondatud isik võib tööandja pahatahtliku käitumise korral kindlustushüvitisest ilma jääda. Nimelt peab tööandja kehtiva regulatsiooni kohaselt viie kalendripäeva jooksul töö- või teenistussuhte lõppemisest arvates esitama töötukassale vormikohase avalduse. Kui tööandja aga seda

ei tee, ei saa koondatu vastavat hüvitist, sest töötukassal ei ole võimalik kodaniku taotlust menetleda, isegi kui töötukassale on koondamise fakt teada.
Kindlustushüvitis koondamise korral on üks kolmest hüvitisest, mida makstakse koondatule, kes võib olla kas töötaja või ametnik, töötuks jäämise korral. Kõnealune regulatsioon hakkas kehtima 1. juulil 2009, ligi kaheksa aastat tagasi, ja tollal võis selline lahendus olla põhjendatud. See tähendab, et avalduse kindlustushüvitise saamiseks koondamise korral pidi esitama tööandja. Nii tagati, et töötukassasse jõudsid kõik andmed, mille alusel oli võimalik teha otsus kindlustushüvitise saamise kohta. Praegu on aga alust arvata, et töötukassa saaks otsuse tegemiseks vajalikud andmed kätte ka muul moel. Nimelt on töötukassal õigus saada oma eesmärgi saavutamiseks andmeid kõikidelt riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt ning nende peetavatest andmekogudest, samuti kindlustatult, tööandjalt, tööotsijalt, töötult ja hüvitise taotlejalt, kui andmete saamist ei ole seadustega kuidagi piiratud.
2014. aasta 1. juulil võeti kasutusele töötamise register, kus on olemas ka andmed töötamise kohta, st töösuhte alguse ja lõpu kohta ning töösuhte lõpetamise põhjuse kohta. Töötuskindlustuse andmekogus on muu hulgas olemas andmed töötuse vastu kindlustatud isiku kindlustusstaaži kohta. Lisaks tuleb Maksu- ja Tolliametil esitada töötuskindlustuse seaduse alusel hüvitise saamiseks ja määramiseks vajalikud andmed ka töötukassale. Kui tööandja keeldub põhjendamatult töötuskindlustuse seaduse § 14^3 lõikes 1 nõutud avalduse esitamisest, ei olegi töötukassal muud võimalust kui jätta koondatule hüvitis maksmata. Ta ei saa teha vastavat otsust. See paneb aga koondatud töötaja õiguse saada kindlustushüvitist otseselt sõltuvusse tööandja käitumisest. Põhimõtteliselt on sellises olukorras loomulikult võimalik minna tööandja vastu kohtusse, kuid see tähendab koondatud töötaja jaoks lisakulusid ja lükkab kindlustushüvitise saamise aja veelgi kaugemasse tulevikku edasi. Kokkuvõtvalt, kui tööandja avaldust ei esita, pole kehtivas õiguses selgelt välja toodud, kuidas isik koondamise korral kindlustushüvitist saab, ning ta võibki sellest ilma jääda. Niisiis on keeruline leida õigustust praegusele olukorrale, mis lubab esitada avalduse kindlustushüvitise saamiseks koondamise korral ainult tööandjal.
Lubage mul nüüd hästi lühidalt tutvustada ka seadusmuudatust. Juba põhiseaduse § 46 garanteerib igaühele õiguse pöörduda avaldusega riigi või kohalike omavalitsuste asutuste poole. Kuid tuleb arvestada, et isik saab avalduse esitada ja/või haldusakti andmise taotlusega pöörduda ainult sellisel juhul, kui see on tema enda huvides. Seetõttu seaduse muutmise eesmärk ongi tagada õigusselgus, kuidas töötajal ja ametnikul on võimalik saada töötuskindlustuse seaduses ette nähtud kindlustushüvitist koondamise korral ka sellisel juhul, kui nende tööandja ei ole töötukassale avaldust esitanud.
Ka pärast muudatuse tegemist jääb avalduse esitamise esmane kohustus tööandjale. Kui ta aga seda mingil põhjusel ei esita, siis selleks puhuks sätestatakse eelnõuga töötaja ja ametniku kindlustushüvitise taotlemise tingimused ja kord, avalduses märgitavate andmete loetelu ning laiendatakse avalduse läbivaatamise tähtaega ka töötaja ja ametniku avaldusele. Kui Riigikogu seda seadusmuudatust toetab, siis jõustub seadus 1. jaanuaril 2017.
Vabariigi Valitsus arutas käsitletavat eelnõu oma 13. oktoobri istungil ja otsustas eelnõu toetada. Sotsiaalkomisjon arutas töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 292 15. oktoobri istungil, kus eelnõu tutvustas Sotsiaalministeeriumi tööhõive osakonna nõunik Õie Jõgiste. Kuna teemat on sotsiaalkomisjonis tutvustanud peale Õie Jõgiste ka õiguskantsler Ülle Madise, siis komisjoni liikmed nõustusid eelnõuga tehtavate muudatustega ning lisaküsimusi ei esitanud. Ka laialdast arutelu ei tekkinud.
Eeltoodust lähtuvalt tegi sotsiaalkomisjon järgmised otsused: võtta eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 22. novembriks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 6. detsember 2016 kell 17.15, st kümme tööpäeva. Ettekandjaks määrati komisjoni aseesimees Monika Haukanõmm. Kõik otsused tehti konsensusega. Ma tänan!

11:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on ka küsimusi. Aivar Kokk, palun!

11:33 Aivar Kokk

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Iseenesest väga hea seadus. Kas sa oskad ka öelda, kui paljusid inimesi see üldse mõjutab? Kui palju on tavaliselt aastas neid juhtumeid, kus ettevõtjad jätavad paberid töötukassasse viimata?

11:33 Monika Haukanõmm
Aitäh küsimuse eest! Õnneks selliseid juhtumeid väga palju ei ole. Öeldi, et heal juhul võib neid ühe käe sõrmedel loetleda – kaks või kolm aastas. Jah, ei ole väga palju, aga kui meil on ka üks selline juhtum ja üks inimene jääb hammasrataste vahele, siis tuleb ikka see olukord lahendada.

11:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud ettekandja, rohkem teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 292 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu 292 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 6. detsembri kell 17.15.

---

4. 11:34 Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 14 täiendamise seaduse eelnõu (293 SE) esimene lugemine

11:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Läheme edasi tänase viimase, neljanda päevakorrapunkti juurde: Riigikogu liikmete Mark Soosaare, Helmen Küti, Jüri Jaansoni ja Andres Metsoja algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 14 täiendamise seaduse eelnõu 293 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnepulti Riigikogu liikme Mark Soosaare!

11:34 Mark Soosaar
Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Ka see eelnõu on unisoonis inimsilmade kõrguselt vaatamisega. Tuletan meelde, kuidas Ülle Madise pani varasügisel sellestsamast puldist rääkides meile kõigile südamele, et kui on üksainus inimenegi, kes vajab seaduse parandamist või muutmist või lausa oma seadust, siis peaksime olema julged, sest selle ühe inimese taga võib tegelikult olla väga palju inimesi, kes endast teada ei anna. Nii juhtuski, et sel suvel külastasid Riigikogu liikmed Helmen Kütt, Jüri Jaanson, Andres Metsoja ja siinkõneleja koos minister Jevgeni Ossinovskiga Tõstamaa perearsti Madis Veskimäge. Me kõik imetlesime, millise varustuse on üks perearst endale hankinud – röntgeniaparaat, ultraheliaparaat, mitmed silmadiagnostika vahendid. Ja ta on aastaid tegelnud sellega, mida kehtiv seadus kahjuks ei luba, st ta on väga operatiivselt ja väga professionaalselt tegelnud eriarstiabi esmase diagnostikaga.
Kui maalt tuleb memmeke või koolipoiss paistetanud põlvega, siis ei pea teda kohe saatma Pärnusse, 50 kilomeetri kaugusele röntgenisse. Madis viib ta oma röntgeniaparaadi juurde ja selgitab välja, kas patsient tuleb kiirabiga edasi saata või võib ta kodusele ravile jätta. Tänapäevane tehnika võimaldab ju võtta proove ja teha elektroonilisi pilte kas siis röntgeniaparaadiga või ultraheliaparaadiga, saata need edasi mõne keskhaigla spetsialistidele ja juba paari-kolme minuti jooksul võib saada väga kõrge kvalifikatsiooniga spetsialisti käest vastuse, kuidas edasi toimida. Selline tehnoloogia on eriti oluline kaugetes metsatagustes külades ja saartel, kus patsientide haiglasse toomisega on probleeme.
Nii et teie laual on eelnõu, mis annab perearstidele õiguse tegelda ka eriarstiabi esmase diagnostikaga. Me arvasime augustis, et see puudutab üht või paari inimest, aga selgub, et neid on ikkagi rohkem. Ka Diana Ingerainen, kes juhib Eesti Perearstide Seltsi ja töötab Õismäel päris korralikus suures perearstikeskuses, on meile teatanud, et Eesti Perearstide Selts toetab seda eelnõu ja nad ootavad väga, et see kiiremas korras ka vastu võetaks. Eelnõu ei pane ühelegi perearstile kohustust eriarstiabi diagnostikaga tegelema hakata, aga annab nendele, kellel selline pädevus ja vastavad seadmed on, õiguse seda teenust osutada. See eelnõu ei nõua praeguses staadiumis ka rahalisi investeeringuid, vaid, ma kordan veel, püüab anda perearstidele õigusi, mis seavad nad võrdsesse olukorda teiste põhjamaade perearstidega, kellest üsna paljudel juba niisuguse tegevuse võimalus on.
Ühtlasi vastab see Austrias asuva Euroopa radioloogide seltsi juba 2010. aastal tehtud üleskutsele, et

Euroopa perearstid peaksid tegelema ka radioloogilise diagnostikaga. See kiirendab inimeste jõudmist eriarstideni. Samas lühendab see kindlasti eriarstijärjekordi. Olles viimastel aastatel oma silmade pärast oftalmoloogidega suhelnud, olen ma kuulnud, et umbes 60–70%, mõnede arstide arvates isegi 80% inimestest, kes saatekirjaga silmaarsti poole pöörduvad, võiksid oma silmaprobleemidele lahenduse saada juba perearsti tasandil. Ja me teame ju neid juhtumeid, kus eriarstide juurde pääseb vahel alles kuue kuu pärast. Nii et mõni inimene läheb enne teise ilma, kui ta on eriarsti juurde jõudnud.
Kuna ma olen siin Riigikogus viimaseid päevi, siis panen teile kõigile, kolleegid, südamele, et see eelnõu juba sel aastal seaduseks saaks. Seda ei ole vaja mitte üksnes Madis Veskimägile, vaid üsna mitmed perearstid ootavad väga, et seadus annaks neile õiguse teha seda, milleks nad on võimelised. Tahan juhtida tähelepanu sellele, et tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 14 lõigetesse 1 ja 2 oleme meie, algatajad, lisanud ainult kaks pisikest sõna. Sellesse pikka ritta, mida üldarstiabi osutaja ehk perearst võib teha, lisasime sõnad "eriarstiabi diagnostika". Lõike 3 teksti on saatnud suisa ministeerium ja see puudutab radioloogiateenuseid. Siin me oleme algatajatena valitsusega nõus, et need nõuded on veidi karmimad ja neid tuleb kõigil, kellel on võimalus röntgentehnikat kasutada, täita. Muide, enamik hambaarste teeb teie hammastest röntgenipilte ja ei ole sugugi läbinud Tartu Ülikoolis nelja-aastast residentuuri, et radioloogiks õppida. Miks ei võiks seesama õigus olla ka perearstidel, kes vastava väljaõppe korral selle pädevuse omandavad. Jah, kitsaskoht on praegu see, et selliseid kursuseid Eestis ei korraldata. Agaramad võivad minna teistesse riikidesse, meie naaberriikidesse, kus nad saavad vajalikud oskused kiiremini omandada. Loodame, et Tartu Ülikooli juures ka vastavad kursused avatakse.
Veel tahan siin saalis viibivatele seaduseloojatele südamele panna, et te vaataks meie õigustekste. Sellesama §-ga 14 töötades leidsime, et siin on mitmeid ühildumisvigu, mis eesti keeles tekitavad väga tõsiseid küsimusi, ei saa aru, kus on alus ja öeldis. Kogu see seadus vajab põhjalikku läbivaatamist ja Vabariigi Valitsus sellega ka tegeleb. Nimelt on meie arstkonna kõnekeeles arstiabi esmatasand, mille all mõeldakse üldarstiabi, ja arstiabi teine tasand ehk eriarstiabi, aga seaduses endas ei ole mingitki viidet esmatasandile ja teisele tasandile. Euroopalikus õigusruumis räägitakse esmatasandist ja teisest tasandist. Seaduses on veel mitmeid selliseid, kuidas öelda, paradokse või arusaamatusi. Tavainimene arvab, et perearst on see, kes annab üldarstiabi, ja siis on veel mingid eriarstid. Aga meie seaduse järgi on perearst ka tegelikult eriarst. Selle seaduse järgi on perearst eriarst, kes eriarstiabi osutada ei tohi. Ma ei tea, kuidas filoloogid selliseid vastuoksusi nimetavad, aga seda tüüpi asjad võivad kergesti juhtuda, kui seadustesse kirjutatakse juurde üksikuid sõnu. Seetõttu on algatajad esitanud eelnõus kogu paragrahvi teksti ja kriipsutanud alla uued sõnad ja tekstiosad, et siin saalis ja ka komisjonides oleks võimalik parandusi adekvaatselt hinnata ja vaadata, kuidas need sobituvad meie õigusruumi. Tänan tähelepanu eest! Kas on küsimusi?

11:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jah, tõepoolest, teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

11:44 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Sa oled tegelnud selliste väikeste, aga oluliste asjadega, kuigi väikesaarte eelnõu lükati menetlusest välja. Praegune Tõstamaa perearsti aktiivse tegutsemise seadustamine on ka väga sümpaatne. Kust võib tulla see kõige suurem vastuseis mõistlikule ettepanekule? Kui kuskil metsadetaguses paigas on ettevõtlik inimene, kellel on diagnostilised võimalused eriarstiabi osutada, miks ta ei saa neid siis realiseerida? Kas see on selline bürokraatlik vastuseis, et ühed on perearstid, üldarstid ja teised on eriarstid ning ühel ei maksa teise kapsamaale tulla, või on see vastuseis kusagil mujal? Või ei olegi mingit vastuseisu?

11:45 Mark Soosaar

Peeter, mul on olnud väga meeldiv sinuga siin Riigikogus koostööd teha. Kuna sa oled hariduselt bioloog, siis sa tead, et looduses ei ole mõne liigi kadumine, vähenemine või kiratsemine kunagi tingitud ühest põhjusest. Selleks on vahel kümmekond, isegi mitukümmend põhjust, olgu see siis looduskaitse või tervishoid. Siin on needsamad teemad, et ühe detaili muutmisega ei muuda veel mitte midagi, aga kusagilt tuleb alustada.

11:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Krista Aru, palun!

11:46 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Hea Mark! See algatus on väga sümpaatne ja õige. Aga kas teil on mingi ülevaade, kui palju on selliseid perearste, kes sellest seadusmuudatusest võiksid tõesti tuge leida ja kes on ise ka sellest huvitatud? Kuidas perearstid üldse, näiteks perearstide selts, sellesse seaduseelnõusse suhtub?

11:46 Mark Soosaar
Perearstide selts tervitas seda seadusmuudatust. Madis Veskimägi on tõesti üksiküritaja, aga samal ajal ei ole ta mingisugune metsadetagune hull hunt, kes püüab nagu midagi muuta. Ta teeb iga nädal 24 tundi tööd Pärnu Haigla EMO-s. Ta peab loenguid sellest, kuidas perearst võib osutada väikekirurgiateenuseid, mida ta tegelikult ka ju ei tohiks teha. Tasapisi on ennast üles andma hakanud perearstid, kes on sellest asjast huvitatud. Väga huvitatud on Õismäe tervisekeskus, mida juhatab proua Diana Ingerainen ja kus on seesama probleem, millest eelnõu räägib.

11:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Metsoja, palun!

11:47 Andres Metsoja
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea Mark, kõigepealt tänan sind, et sa võtsid seda teemat vedada ja kutsusid meid kõiki koos Tõstamaale! Saime väga ülevaatliku sõnumi. Räägiti, kuidas asjad tegelikult on, ja minister ise oli ka kohal. Minu küsimus sinule on järgmine: mis sa arvad, mis signaali see teistpidi tagasi annab, kui ministeerium ütleb, et asi jääb praegu ikkagi riiulile seisma, ootele ja lahendust ei tule? Meie Riigikogu liikmetena püüame seda vankrit vedada, kuid tulemus on kodaniku jaoks ikka üks suur pettumus.

11:48 Mark Soosaar
Aitäh hea küsimuse eest! Saalisolijad on kõik seadusandjad ja Vabariigi Valitsus on täitevvõim. Kas Riigikogu on kummitempel või mitte, sõltub Riigikogust endast.

11:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud ettekandja, rohkem teile küsimusi ei ole. Palun nüüd ettekannet tegema sotsiaalkomisjoni esimehe Aivar Koka!

11:48 Aivar Kokk
Hea juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas seda eelnõu 15. novembril k.a. Algataja esindaja Mark Soosaar tutvustas komisjonile tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 14 täiendamise seaduse eelnõu 293, millega soovitakse laiendada üldarstiabi osutavate perearstide õigusi, lubades neil vastava kvalifikatsiooni olemasolu korral tegelda eriarstiabi esmase diagnostikaga ja kasutada kiirgusseadmeid, kui on kaasatud radioloogiatehnik ja radioloog. Seadusmuudatuse eesmärk on muuta üldarstiabi efektiivsemaks ja tulemuslikumaks, vähendades nii eriarstiabi osutavate arstide koormust.
Komisjoni istungile olid kutsutud ka Sotsiaalministeeriumi tervisesüsteemi arendamise osakonna nõunik Kaija Lukka ja sama osakonna peaspetsialist Ülle Jordan ning Riigikogu liige Mark Soosaar.
Komisjoni liikmed esitasid mitmeid küsimusi. Tänase seisuga on perearstide hulgas üks radioloog ja üks perearst, kes sellist teenust pakuvad. Kindlasti on see oluline, et perearstidel oleks võimalus pakkuda ka diagnostikateenuseid, kui neil selle vastu huvi on. Ja kuna riik investeerib väga palju raha tervisekeskustesse, tuleks kindlasti üle vaadata, kas kõikides tervisekeskustes, kus töötavad perearstid, on näiteks võimalik röntgeniaparaat püsti panna. Kui me küsisime selle kohta ministeeriumi esindajatelt, siis selgus, et juba menetletud projektides seda kahjuks ette nähtud ei ole.
Meil oli ka ettepanek, et kui eelnõu edasi arendada, siis tuleb kindlasti vaadata kahte poolt. Üks on rahaline pool. Oluline on, et haigekassa vaataks üle, et see raha, mis perearstidel praegu uuringute jaoks on, ära ei kaoks, kui nad ise uuringuid teevad. Teiselt poolt peab ministeerium vaatama, et uutes tervisekeskustes, kus on soov diagnostikateenuseid pakkuda, seda ka rahastataks.
Komisjon tegi neli konsensuslikku otsust: võtta eelnõu täiskogu 22. novembri päevakorda, teha

ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva ning ettekandjaks määrata komisjoni esimees. Aitäh!

11:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Andres Ammas, palun!

11:51 Andres Ammas
Lugupeetav juhataja! Lugupeetav ettekandja! Palun vabandust, kui see ei ole päris otseselt eelnõuga seotud, aga üks lause teie praeguses lühikeses ülevaates ajendas küsima. Kas teie oskate öelda, kui palju sellised röntgeniaparaadid, mida perearstid kasutada võiksid, umbes maksavad?

11:52 Aivar Kokk
Korralik röntgeniaparaat maksab 200 000 eurot. Selline röntgeniaparaat, mida Mark Soosaar vaatamas käis, maksab 30 000 – 60 000, aga nagu ma aru saan, on seal vaja programm välja vahetada. Tänapäevase röntgeniaparaadi hind algab tegelikult summast 200 000 eurot. See ei ole kindlasti odav ja seepärast ma oma ettekandes ütlesingi, et kõik otsused peavad olema kaalutletud ja ka haigekassas läbi arutatud. Iga diagnostikaaparaadi ostmine tähendab, et uuringute arv kasvab. Ühtepidi on hea ja oluline, kui paljud asjad saab perearsti juures ära teha ja nende pärast ei pea minema suurhaiglasse. Teine pool on aga see, et perearstil on pearaha sees ka diagnostika ja uuringute raha. Nüüd ei tohi tekkida seda olukorda, et perearst teeb oma uuringud ära, aga kui patsienti on vaja veel kuhugi saata, siis enam raha ei ole. See on see koht, mille ministeerium ja haigekassa peavad läbi arutama. Meie kutsume enne teist lugemist kõik osapooled ka komisjoni, et perearstid asjast ühtemoodi aru saaksid, sest eelnõus on selgelt kirjas, et tegemist ei ole mitte kohustuse, vaid võimalusega.

11:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Peeter Ernits, palun!

11:53 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Eesti-suguses väikses riigis peaks seadusandlus olema väga paindlik. Kui üks metsatagune perearst tahab näiteks muretseda endale midagi selleks, et oma tööd paremini teha, siis ei tohiks teda takistada, aga samas ei peaks ka igale metsatagusele perearstile panema kohustust muretseda endale kalleid diagnostikavahendeid. Kui palju on sotsiaalkomisjon aga diskuteerinud sellel teemal, et meil on nagu kaks kuningriiki, üks on perearstide kuningriik ja teine on eriarstide oma? Kuidas need asjad Eesti tänases õigusruumis klappima panna?

11:54 Aivar Kokk
Aitäh, Peeter, hea küsimuse eest! Tervishoiusüsteem on läinud aastast aastasse perearstikesksemaks. Soovitakse, et perearsti juures me saaks esmase ja olulise abi, ja kui sealt abi ei saa või on midagi keerulisemat, siis tuleks edasi minna. Kui paljud perearstid kõnealust võimalust soovivad? Praegu on need üksikud, aga ma olen Mark Soosaarega ühte meelt, et see võimalus peaks olema. Kuid selle võimalusega kaasneb ka kohustus. Röntgeniaparaadi ülespanek ei ole niisama lihtne. Röntgenoloogid alati naeravad, et nendel on väärismetallist ruumid. Ei ole nii, et igasse tuppa saaks röntgeniaparaadi üles panna. Kui see üle-eelmisel sajandil välja mõeldi, siis tehti Tartus tänava peal kätest pilti. Nüüd me teame, et nii lihtne see ei ole, et see kiirgus ei ole tervisele kasulik. Tänane eelnõu annab võimaluse, aga ei pane kohustust. Kindlasti peab seda seadusmuudatust kõigi osapooltega arutama ja sotsiaalkomisjonil on siiani olnudki traditsioon, et asjad räägitakse läbi kõikide osapooltega ning kõigi arvamust püütakse võimalikult palju arvestada.

11:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimised? Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 293 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu 293 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 6. detsembri kell 17.15.
Head kolleegid, tänane päevakord on ammendatud ja istung lõppenud. Aitäh teile! Kohtumiseni homme!

Istungi lõpp kell 11.56.